

Sagsnr.
2022 - 1735

Doknr.
647431

Dato
10-02-2023

Status på Den Socialøkonomiske Investeringsmodel i 2022

Dette notat giver en status over arbejdet med Den Socialøkonomiske Investeringsmodel (SØM) i 2022 og sigtelinjer for arbejdet i 2023.

SØM blev lanceret i 2018 med det formål at fremme investeringstankegangen på socialområdet. Modellen kan hjælpe kommuner med at skabe et overblik over omkostningerne ved en indsats og opgøre det budgetøkonomiske potentiale, der kan være ved investeringer i sociale indsatser. Modellen er siden blevet videreudviklet og opdateret årligt. Boks 1 nedenfor giver en kort gennemgang af modellen.

SØM drives af en SØM-enhed forankret i Social- og Boligstyrelsen. Med aftalen om udmøntning af reserven til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet (SSA) 2021-2024 blev der afsat 4,5 mio. kr. årligt til arbejdet med SØM fra 2022 og frem. Den varige finansiering skal sikre, at SØM bliver udbredt og forankret i landets kommuner, ligesom den videre udvikling af modellen skal ske i overensstemmelse med kommunernes ønsker og behov. Det skal blandt andet bidrage til, at kommunerne fremadrettet i højere grad anvender SØM systematisk, når der lokalt skal træffes politisk beslutning om investeringer i sociale indsatser.

Som opfølgning på SSA-aftalen og for at sikre en effektiv anvendelse af de afsatte midler, blev der ultimo 2020 udarbejdet en strategi for det videre arbejde med modellen. Strategien indeholder to overordnede spor, som har været styrende for arbejdet med SØM i 2022:

1. *Videreudvikling af modellen* så den i højere grad afspejler kommunernes behov og ønsker
2. *Udbredelse og forankring af modellen i kommunerne* så flere kommuner anvender modellen, når de skal afdække de økonomiske potentialer ved investeringer i sociale indsatser

Boks 1

Kort beskrivelse af den Socialøkonomiske Investeringsmodel (SØM)

Den Socialøkonomiske Investeringsmodel (SØM) er et beregningsværktøj, der styrker beslutningsgrundlaget i en konkret lokal sammenhæng og sætter fokus på de budgetøkonomiske potentialer over tid, der kan være ved at investere i sociale indsatser. SØM består af to dele:

En beregningsramme, der beregner det samlede nettoresultat ud fra brugerens input vedrørende indsatsens omkostninger og succesrate samt de økonomiske konsekvenser over tid

En vidensdatabase, der indeholder viden om effekter, priser og potentielle økonomiske konsekvenser for udvalgte målgrupper. Vidensdatabase kan fx bruges som inspiration til kommunernes egne beregninger på konkrete indsatser.

Kvaliteten af en SØM-beregning afhænger af de antagelser og input, som brugerne selv indtaster i modellen. Input kan være brugerens egen viden og data eller kan stamme fra vidensdatabase. Estimerne i SØMs vidensdatabase er overordnede skøn baseret på registerdata. Disse skøn kan være mere eller mindre repræsentative for den konkrete lokale indsats og målgruppe, man vil undersøge. Gode SØM-beregninger kræver derfor både økonomifaglige og socialfaglige kompetencer samt et godt kendskab til den lokale kontekst, hvor den sociale indsats finder sted.

SØM er udviklet af VIVE og Incentive for Social- og Boligstyrelsen på baggrund af satspuljeaftalerne for 2016, 2017 og 2018. Fra og med 2022 er modellens videreudvikling og drift overgået til de permanente midler afsat i forbindelse med aftale om udmøntning af reserven til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet 2021-2024. Modellen er baseret på en Excel-løsning og frit tilgængelig på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside.

Nogle af de vigtigste erfaringer fra kommunernes brug af modellen siden lanceringen er:

- SØM gør det muligt at belyse værdien af sociale investeringer og understøtter, at der arbejdes ensartet og systematisk med investeringer på socialområdet, både internt i kommunen og på tværs af offentlige myndigheder.
- Gode SØM-beregninger kræver både social- og økonomifaglig viden og kompetencer til at omsætte viden om lokale, kommunale data til input til SØM. Dette arbejde er ofte tids- og ressourcekrævende, og kommunerne har fortsat brug for understøttelse i arbejdet med sociale investeringer og SØM.
- Arbejdet med SØM giver et fælles sprog for værdien af sociale investeringer på tværs af fagligheder samt mellem administration og politikere. Dette kan styrke sammenhængen mellem økonomiske og socialfaglige prioriteringer og investeringer på socialområdet.
- Arbejdet med sociale investeringer og SØM kræver opbygning af kompetencer og nye samarbejdsrelationer internt i kommunerne. Dette er tids- og ressourcekrævende for kommunerne, særligt i starten, når kompetencer opbygges og samarbejdsrelationer skabes. Derfor er det bl.a. vigtigt med ledelsesmæssig opbakning og prioritering. Det tager derfor også tid at modne og forankre investeringstankegangen og anvendelsen af SØM.

Videreudvikling af SØM i 2022

I 2022 er der offentliggjort en ny version af modellen med nye målgrupper, ny viden om effekt af sociale indsatser samt konkrete beregningseksempler i modellens erfaringsdatabase, hvor brugere kan lægge deres egne SØM-beregninger ind til inspiration for andre brugere. SØM er også udvidet med et "familiemodul", som gør det muligt at foretage beregninger af de budgetøkonomiske konsekvenser, der kan være for hele familien ved at investere i sociale indsatser, ligesom det også er blevet muligt at foretage

beregninger på konsekvenser for seks¹ udvalgte grupper af pårørende til socialt udsatte. Endelig er der i 2022 udarbejdet et koncept for at kvalificere de økonomiske konsekvenser ud fra konkrete forandringsteorier i forhold til sociale indsatser med inddragelse af viden fra kommunal praksis og eksperter på området. Konceptet er pilottestet på målgruppen af voksne i hjemløshed. Kvalificeringen af de økonomiske konsekvenser udvides til at omfatte flere målgrupper i 2023.

Videreudvikling af modellen sker i tæt samarbejde med og med inddragelse af kommunerne bl.a. gennem SØMs kommunepanel, så det sikres, at modellen imødekommer kommunernes ønsker og behov, og at der er sammenhæng mellem videreudvikling og arbejdet med udbredelse og forankring.

Udbredelse og forankring af SØM i 2022

Arbejdet med at udbrede og forankre SØM i landets kommuner har i 2022 centreret sig om en række uddannelses- og rådgivningstilbud, som SØM-enheden i Social- og Boligstyrelsen er ansvarlig for. Disse er:

1. Uddannelse og kurser til kommunale medarbejdere og ledere såvel som andre aktører, der giver en overordnet introduktion til modellen.
2. Implementeringsforløb til kommuner, der ønsker at integrere arbejdet med sociale investeringer og SØM i deres organisation. Implementeringsforløb er intensive og skræddersyede forløb, der typisk strækker sig over tre til syv måneder og indebærer seks heldagsworkshops med opfølgende møder imellem disse.
3. Individuel rådgivning om såvel tekniske aspekter vedrørende modellen som konkrete beregninger. Individuel rådgivning er mindre omfattende og kan variere fra kort sparring på specifikke beregninger til rådgivning/workshops i kommunen ad flere omgange.

I 2022 har 15 kommuner deltaget på uddannelse i SØM. I alt har 86 kommuner deltaget i uddannelse i SØM, siden modellen blev lanceret i 2018. 12 kommuner har i 2022 modtaget rådgivning eller deltaget i implementeringsforløb (i alt 22 i perioden 2018-2022), *jf. tabel 1*.

Tabel 1

Antal kommuner, der har deltaget i forskellige typer af udbredelses- og forankringsaktiviteter vedr. SØM

Aktivitet	Antal kommuner i 2022	Antal kommuner i 2018-2022
Uddannelsesforløb	15	86
Rådgivning og Implementering	12	22

Anm.: : De 12 kommuner, der har modtaget rådgivning og implementeringsstøtte, er: Ballerup, Helsingør, Hjørring, Høje-Taastrup, København, Køge, Lolland, Silkeborg, Svendborg, Sønderborg, Aalborg og Guldborgsund

SØM-enheden gennemfører en årlig spørgeskemaundersøgelse blandt kommuner, der har deltaget i SØM-uddannelse. Social- og Boligstyrelsen har på baggrund af rådgivnings- og implementeringsforløb samt survey kendskab til 24 kommuner, der anvender SØM. Disse kommuner anvender modellen på hele spektret af socialområdet (udsatte voksne, udsatte børn og unge, børn og unge med handicap samt voksne med handicap), og desuden anvender nogle af kommunerne også modellen på beskæftigelsesområdet. Kommunerne anvender modellen til businesscase-beregninger forud for beslutninger om at igangsætte eller forankre en indsats, til opfølgning på indsatser, der er i gang, samt til evaluering af afsluttede indsatser. Som oftest anvender kommunerne en

¹ Disse seks er følgende: Tre målgrupper af børn til personer i stofmisbrugsbehandling (efter børnenes alder fra 0-5 år, 6-13 år og 14-17 år) og tre målgrupper af børn til personer med svære psykiske lidelser (inddelt i tre målgrupper efter samme aldersgruppe som ovenfor).

kombination af deres egne data og viden om effekter og økonomiske konsekvenser fra SØMs vidensdatabase.

Af boks 2 fremgår to eksempler på, hvordan udvalgte kommuner arbejder med modellen.

Boks 2

Eksempler på, hvordan kommunerne arbejder med SØM

Sønderborg kommune

Sønderborg Kommune deltog i 2019-2021 i Social- og Boligstyrelsens implementeringsforløb om SØM, hvor kommunen udarbejdede en beregning af en indsats til borgere med spiseforstyrrelse. I Sønderborg Kommune anvendes SØM i dag som en del af beslutningsgrundlaget samt som styringsredskab for strategiudvikling og investeringer på det sociale område. Sønderborg Kommune er i gang med en analyse af Housing First-indsatsen, der leveres af Kirkens Korshær og Sønderborg Kommune. Formålet er, at resultaterne fra SØM-beregningen skal indgå som bidrag til en videreudvikling af indsatsen. Kommunen er løbende i kontakt med Social- og Boligstyrelsen og deltager også i SØMs kommunepanel.

Aarhus kommune

Aarhus Kommune deltog i 2019-2021 i Social- og Boligstyrelsens implementeringsforløb om SØM, hvor kommunen udarbejdede en beregning af en fremskudt alkoholbehandlingsindsats. Aarhus Kommune har parallelt med forløbet etableret en intern pulje til sociale investeringer, ligesom de indgår i investeringsamarbejder med Den Sociale Investeringsfond.

Arbejdet med SØM og sociale investeringer er forankret delvist i sekretariatet for kommunens egen investeringsfond og delvist i Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse. Kommunen udarbejder SØM-beregninger eller andre business case-beregninger med inspiration fra SØM om konsekvenser og priser til politisk beslutning om iværksættelse eller forankring af indsatser. Eksempelvis har kommunen i 2022 brugt SØM til at beregne to investeringer i virksomhedsrettede indsatser målrettet borgere med psykiske udfordringer, som igangsættes i 2023. Kommunen fremhæver, at SØM særligt har givet en systematik og en metodik til at identificere gevinster bredt i kommunen, men også i andre sektorer og på den måde sikre, at man "kommer hele vejen rundt". Endvidere fremhæver kommunen, at SØM i højere grad gør det muligt for kommunen at dokumentere langsigtede effekter af tidlige forebyggende indsatser, hvor manglende data og viden tidligere har udgjort en barriere for langsigtede, men virksomme investeringer. Aarhus Kommune vurderer dog samtidig, at der er behov for at kvalificere SØM-beregninger med kommunens egne data og faglige vurderinger.

Kommunen er løbende i kontakt med Social- og Boligstyrelsen og deltager i SØMs kommunepanel.

Kilde: Sønderborg Kommune og Aarhus Kommune

Sigtelinjer for SØM i 2023

Der lægges op til, at der i 2023 primært vil være fokus på aktiviteter, der vedrører udbredelse og forankring af SØM i kommunerne, samt på (fortsat) at få kortlagt og indhentet kommunernes ønsker og behov i forhold til udvikling af modellen.

På den måde skal det sikres, at der er synergi mellem aktiviteterne for udbredelse og forankring og for videreudvikling af modellen. I 2023 vil der blandt andet blive lagt særlig vægt på at understøtte kommunerne gennem skræddersyede rådgivnings- og implementeringsforløb, herunder mulighed for "boosterforløb" for kommuner, der tidligere har deltaget i implementeringsforløb for at bidrage til yderligere forankringen af modellen. I 2023 vil SØM-enheden også have særligt fokus på potentialet i kommuner, der arbejder med helhedsorienterede og tværgående samarbejder. Samarbejder kan for eksempel være på tværs af kommunale forvaltninger, på tværs af kommunale grænser eller på tværs af kommune og region.